

LIDSKOU DUŠI, INDIVIDUALITU A JEDINEČNOST V EGYPTĚ SYMBOLIZUJE BA

Lidskou individualitu ve starém Egyptě symbolizoval symbol *BA*, pták s lidskou hlavou, který měl v nejstarších dobách podobu čápa. Je pravděpodobné, že právě odtud pramení představa, že „děti nosí čáp“. Tento pták *BA* byl v představách Egyptanů nositelem *KA*. Oba tyto symboly podrobněji vysvětluji v mé knize *Posvátná geometrie, magie a symboly ve starém Egyptě*. *KA* je oživující zdroj, který duši chrání, sytí i rozmnožuje.

Jungova představa duše se také překrývá s naší osobitostí a osobností – a jedná se o funkční komplex uvnitř *psýche*. *Psýche* pak *Jung* chápal jako oblast nevědomí, popisoval ji jako „klokotající směs odporujících si impulsů, zábran a afektů“, kterou v Egyptě symbolizuje praoceán *Nun*. V tomto vodstvu působí had *Apop*, symbol chaosu, destrukce a zla. Díky *psýche* ale máme přístup k lidské zkušenosti a všechny získané poznatky vedou zpět k ní.

Naše individualita je v nás přítomna od narození, ale zprvu není vědomá, proto si ji zvědomujeme postupně. Termíny „individualita“ a „jedinečnost“ označují určitou osobitost a svéráznost každého člověka. Zároveň jde o celkový charakter člověka, vypovídající o jeho hodnotách, zásadách, stylu, originalitě i zvláštěnostech.

„Dobrá díla jsou plodem dobrého charakteru a protože je chvályhodnější příčina než následek, chval více dobrý charakter bez vzdělání než vzdělance bez charakteru.“

(Leonardo Da Vinci)

Jung si byl vědom toho, že lidská individualita a osobitost v žádném případě nemůže být chápána pouze biologicky, ale především duševně. Pokud by individualita zůstala nediferencovaná, byla by ovládána vnitřními nerozpoznanými aspekty sebe sama a byla by prožívána prostřednictvím projekcí na jiné osoby. *Jung* si uvědomoval, že jedinec nemůže najít skutečné oprávnění pro svoji existenci a svoji vlastní duchovní a morální autonomii nikde jinde než v principu ležícím mimo tento svět. Proto člověk potřebuje zakusit vnitřní transcendující zážitky, které ho mohou chránit před nežádoucím rozpuštěním v kolektivistické mase. Odpor organizované mase může klást jen ten, kdo je ve své individualitě právě tak pevně organizován jako masa.

A. S. Wittemann ve své knize *Inteligence duše* píše, že jedinečnost lidské duše může být zdrojem naší největší síly, ale někteří ji pocítují spíše jako prokletí. Jedinečnost se totiž zároveň pojí s nevypočitatelností, proměnlivostí a komplexností, což ji činí její opravdové pochopení a zkoumání. Je téměř nemožné zkoumat něco, co podléhá neustálému kolísání a náladám; co se zdánlivě skládá z čistě subjektivních vjemů a pocitů a co je zároveň tak plné vnitřních rozporů a protikladů.

Čáp symbolizuje snad všude na světě štěstí, plodnost a početí.
Původní hieroglyf BA (naše JÁ – individualita) byl také původně zobrazován jako čáp.

„Podle mého spisu o morální svobodě nemůže žádný myslící člověk zůstat na pochybách, že tuto svobodu nelze hledat nikde v přírodě, nýbrž jen mimo ni. Je to něco metafyzického, ale ve fyzickém světě nemožného. Proto naše jednotlivé činy vůbec nejsou svobodné. Naproti tomu jako svobodný čin je třeba nahlížet individuální charakter jednoho každého... Na tom, co konáme, poznáváme, co jsme, jako na tom, co trpíme, poznáváme, co si zasloužíme... *Individualita* spočívá nejen na principu individuationis, a tedy není skrz naskrz pouhým *jevem*, nýbrž že koření ve věci o sobě, ve vůli jednotlivce. Neboť sám jeho charakter je individuální.“

(Arthur Schopenhauer)

Úkolem každého z nás je najít v sobě svůj systém, pomocí kterého bychom neustále vnášeli řád do chaosu duše – a který by zároveň respektoval její individualitu a jedinečnost. Tuto snahu označoval *Jung* termínem *individuace* (rozvoj individuální osobnosti).

Oproti jedinečnosti stojí linearita, mechaničnost, předvídatelnost, vypočitatelnost a kontrola. Ta by sice mohla podstatně zmírnit naši hrůzu z nepostižitelnosti duše a závislosti na nepochopitelných silách, vynořujících se z nevědomí; avšak tato linearita by odpovídala charakteristice stroje, nikoliv člověka. Přišli bychom ale tak o lidskou jedinečnost, kreativitu, plodnost i potenciál k magii.

**„Opakem života není smrt,
opakem života je mechanismus – stroj.“**

(Iain McGilchrist)

Kdybychom jednali mechanicky, znamenalo by to předvídatelné jednání, podmíněné nějakou odměnou, anebo hrozbou trestu. Stroj nedisponuje citem a představivostí. Stroj nechápe k čemu je dobré usilovat o osvojování si ctností, protože mu to vnitřně nic nepřináší.

Ayn Randová, zakladatelka filosofického systému zvaného *objektivismus*, vysvětluje: „Hrdý člověk se morálními otázkami zabývá otevřeně, explicitně a objektivně, přičemž používá metodu logiky. Jen kodex objektivních principů – kodex založený na faktech přírody a lidské přirozenosti – lze uplatňovat důsledně bez jakéhokoli rozporu s realitou. Vstupuje-li však někdo do oblasti eti-

ky s tím, že chce přepisovat realitu, nepřipadá pak otázka morální dokonalosti vůbec v úvahu... Jakmile známe správné morální principy, ukládáme je v dalších krocích do své duše prostřednictvím opakovaného racionálního jednání. Musíme je učinit druhou přirozeností v aristotelovském smyslu slova, a to tím, že je budeme uplatňovat jako absolutně platná vodítka.“

Randová dále upozorňuje na zásadní roli vyšších citů. Ty vznikají během socializace jedince a jsou typické pouze pro člověka (jedná se o city intelektuální, estetické, etické, sociální). Osoba bez potenciálu „cítit vyšší city“ by totiž nemohla ani morálně jednat. *Randová* označila **hrdost** jako **klíčovou ctnost**, podobně jako *Aristoteles*, který ji nazývá „*královnou všech ctností*“ a poznamenává, že hrdost na všech ostatních ctnostech spočívá. Právě hrdost, spolu s upřímnou snahou o pravdivost a spravedlnost, totiž vede k sebeúctě. Hrdý člověk, mající sebeúctu, si je vědom své vlastní hodnoty a není závislý na potvrzování své hodnoty „okolním stádem“.

**„Kdo snadno ztrácí úctu k druhým,
ten si neváží sebe.“**

(Fjodor Michajlovič Dostojevskij)

Sebeúcta je spjata s vědomím toho, že usilujeme o to být dobrým člověkem, snažíme se chovat správně a čestně. Sebeúctu cítíme, když se nám daří plnit předsevzetí a překonávat na této cestě těžkosti, tím jsme „*hodni žít*“.

OPAKEM INDIVIDUACE JE ZTRÁTA DUŠE

~

Narození a smrt jsou jen dva póly jednotného řetězu bytí, jehož jednotlivé články jsou určeny společným smyslem. Takto naše duše (osobnost) zraje a vlivem postupné integrace nevědomých obsahů se její pole vědomí rozšiřuje. Zrání duše tedy znamená neustálý zápas a činnost. Zrání duše je cesta, která je lemována bojem a žalem, smutkem a radostí, vinou, zklamáním a omylem. Švýcarská psycholožka *Jolande Jacobi* (přední žákyně a interpretku díla *C. G. Junga*) v knize *Cesta individuace* píše, že jakmile se člověk chce vyhnout všem rizikům a preferuje zakusit život jen v jeho hlavě, ve formě představ a fantazií, jakmile hledá nějakou zkratku, která bude pohodlná a rychlá; nemá šanci na samostatný vývin. Vše živé dozrává, stroje nedozrávají. Člověk musí být neustále připraven převzít zodpovědnost za své činy. Každé vědomé rozhodnutí je morálním aktem.

Mezi póly biologického a duchovního života existuje určitý polární vztah, přičemž jedna stránka se často vyvíjí na úkor druhé. Tak můžeme vidět, že velcí filosofové, umělci a osoby s velkou tvořivou silou, jsou často biologicky slabší lidé – a svoji slabost si kompenzují duševními výkony. A naopak, fyzicky dokonalí lidé mají tendenci sklouzávat k povrchnějším zájmům a soustředit se na fyzické aspekty.

**„Než člověk někomu věnuje důvěru,
má se podívat na jeho způsob života
a na jeho charakter.“**

(Démostenés)

Jacobi si všímá, že i v rámci přirozeného procesu individuace existují lidé, kteří úplně sami od sebe, bez jakéhokoli vedení dospějí k velké komplexnosti a moudrosti, která je plodem všestranně vybojovaného a vědomě zpracovaného života. Nikdo nedostává moudrost a zkušenost přímo do kolébky, aniž by musel podstoupit boj se svými vnitřními démony. Ani velké umělecké dílo nemůže vzniknout bez koncentrace, úsilí, potu a píle.

Většina lidí ale volí pohodlné cesty, cesty nejmenšího odporu, kdy se omezí na plnění biologických a materiálních nutností. Těžiště jejich zájmu je získat co možná nejčastější a nejpočetnější zážitky, které přináší zábavu. Většina lidí vidí smysl života ve štěstí, zaopatření, užívání si života a pohodlí. Pravý cíl ale leží jinde, měl by to být co možná nejúplnější rozvoj osobnosti a snaha o to, abychom žili morálně dobrý život. Právě v tomto úsilí leží trvalé hodnoty: vnitřní mír, který představuje nejvyšší druh spokojenosti.

Kdybychom rezignovali na nepřetržité úsilí a snažili se vyhnout útrapám, které jsou spjaty s přirozeným procesem individuace, započala by u nás duševní degenerace. Rezignace na přirozený život znamená rozvoj psychóz, deprese, rigidita a náchylnost k nejrůznějším závislostem.

„Kdo nemá charakter, není člověk, ale věc.“

(Nicolas Chamfort)

„Mou vůdčí hvězdou byla se vší vážností pravda:
při cestě za ní jsem v první řadě směl usilovat pouze o vlastní uspokojení,
jsa úplně odvrácen od doby, jež hluboce poklesla.“

(Arthur Schopenhauer)

„Zvíře nepotřebuje sebehodnocení; není schopno se zabývat
morálními otázkami a nemůže zpochybňovat své vlastní jednání.
Avšak člověk, protože jeho přežití je věcí volního procesu,
potřebuje morální kodex a vědomí, že se jím řídí.
Potřebuje poznat, jak má žít, a vědět, že skutečně žije
v souladu se svým poznáním.“

(Ayn Randová)

CO JE PŘEDSTAVA A PŘEDSTAVIVOST

~

Představivost je schopnost lidské mysli, pracovat s představami (obrazy), které si „před sebe staví“ jako témata. Představy vycházejí ze srdce – a z tohoto důvodu bývají vždy závislé na našich vjemech, zkušenostech, zážitcích. Pro představivost je nutný aktivní podíl našeho srdce a tvořivosti. Představa se nám podává v obrazech, často jen v určitých konturách, člověk se pak k ní vztahuje, zpřesňuje ji. Když uzná za vhodné, tak si ji nechává a rozvíjí, případně ji propustí a už se jí nezabývá. Pro její přibližné vyjádření je někdy těžké nacházet vhodná slova nebo jiné prostředky.

„Chcete-li aby byly vaše děti chytré, čtěte jim pohádky. Chcete-li aby byly ještě chytřejší, čtěte jim více pohádek“

(Albert Einstein)

Díky představivosti se můžeme v mysli dostávat do minulosti, anebo do budoucnosti. Takové mentální obrazy navíc můžeme zkoumat a vcítovat se do různých osob a vztahů. Můžeme se tak postupně naučit dívat na věci z mnoha úhlů pohledu i perspektiv – a můžeme si určitá jednání kvalitativně kategorizovat. K tomu nám nejlépe pomáhá četba kvalitní literatury nebo poslech rozhlasových pohádek a her, kdy se naše představivost může podněcovat a rozvíjet velmi snadno.

Představa a představivost je ve *Schopenhauerově* filosofii nutně spjata s vůlí (podrobně v jeho díle *Svět jako vůle a představa*). Stejným mechanismem, tj. „*vůlí a představou*“, se ve své práci zabývá americký psycholog *James Hillman*, který je považován za jednoho z nejvýznamnějších následovníků *jungovské* psychologie. Vůli, vycházející ze srdce, rozebírá z psychologického a náboženského hlediska. Ve své esejí *Myšlení srdce a duše světa* píše, že psycholog může na představy nahlížet tak, že způsob

a povaha jednání i mluvení je manifestace srdce, ve kterém dojde k excitaci vůle, která má odezvu v představě.

Každý pohyb souvisí se silou, která tělo pohání. Řekněme, že pohyb vychází ze srdečních impulsů a láska má různé kvality a orientace, podle stavu srdce. Ve starém Egyptě je s pohybem spjat symbol boha *Chnuma*, který vytváří formy duší na hrnčířském kruhu – a tím jim dává specifický pohyb.

Pohyby mysli jsou možné jen v součinnosti vůle a představy. *Nikola Tesla* ve svém životopise o pohybu uvažuje takto: „I když se nám nepodaří porozumět lidskému životu, víme přesto s jistotou, že je to pohyb, pohyb jakéhokoliv druhu. Přítomnost pohybu vyžaduje nutně nějaké tělo, jímž se pohybuje, a sílu, která ho pohání. Proto všude, kde je život, je i pohyb. Každá hmota vykazuje setrvačnost a každá síla má sklon se uchovat. Na základě těchto univerzálních vlastností a poměrů se tělo snaží setrvat v současném stavu. A síla, která se někde a nějak projevuje, vytváří vždy stejně silnou protisílu. A je absolutně nutné, aby každý pohyb v přírodě byl rytmický.“ Pohyb v symbolice starého Egypta souvisí se symbolem lodi a plavby, viz str. 136–137.

„Hudba a rytmus nacházejí cestu k nejskrytějším místům duše.“

(Platón)

Předpokládáme, že umělá inteligence sama o sobě nemůže disponovat představivostí, protože pro ni existuje jen **lineární plynutí času – Chronos**. Řekové rozlišovali dva druhy času: *Chronos* a *Kairos*. **Chronos** je kvantitativní, měřitelný a lineární čas, jako jsou hodiny a kalendář, zatímco **Kairos** je kvalitativní – místo množství se zaměřuje na kvalitu, význam a hloubku okamžiku a události. *Kairos* v řečtině znamená „příhodný okamžik“ nebo „správný čas“ a není nutně spojen s pevně daným časovým údajem. *Kairos* je téměř posvátný, protože nám umožňuje pochopení a vhledy („aha momenty“).

ROZDÍLY MEZI FANTAZIÍ A PŘEDSTAVIVOSTÍ

Fantazií (z řec. *fantasma*, obraz, vidění, přelud) rozumíme obrazotvornost, uvolněnou od zkušeností. Fantazijní představy jsou reprezentací něčeho, co v této podobě neexistuje, ale vznikají na základě reálných podnětů a zkušeností, které pak zasazujeme do jiných kontextů. Ani specificky dětská fantazie neexistuje, protože i dítě postupuje podobným způsobem. Pro zdravou fantazii je tedy potřebné mít stále nepřerušovaný kontakt s realitou. **Lidé trpící psychózami a disociativními poruchami kontakt s realitou ztratili; jejich fantazie přerůstá do stavu klamu, halucinací a bludných představ.** Tyto stavy vznikají na základě odpoutání se od zkušenosti.

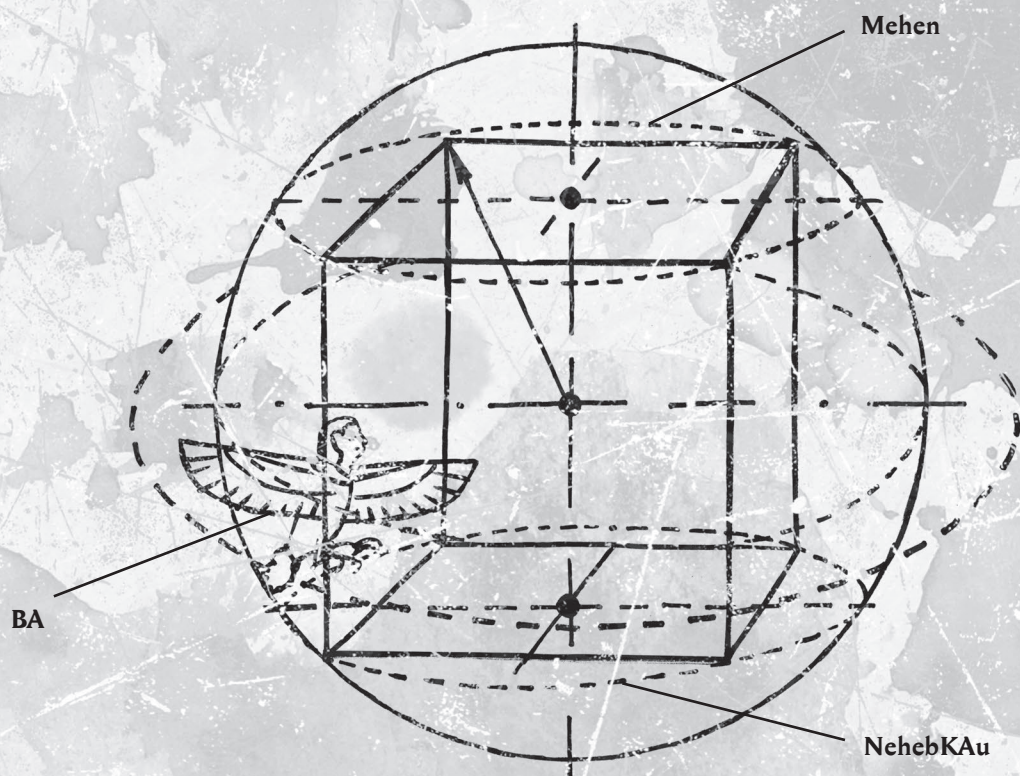
Neurovědec a psychiatr *McGilchrist* tuto myšlenku potvrzuje. Na základě jeho rozsáhlého výzkumu se ukazuje, že za problémy tohoto typu stojí právě poruchy **pravé hemisféry, která neposkytuje správný vjem a levá hemisféra „převezme vedení“**. Následkem toho může docházet až k psychózám, halucinacím a bludům. Halucinace je klamný (fantazijní) vjem vzniklý bez reálného podnětu v bdělém stavu. Halucinující člověk ji považuje za realitu. Vnější svět může pak vnímat jako neskutečný, cizí. Představy mohou být navíc vtíravé a obsesivní. Na psychotický proces poukazuje špatné navazování asociací a chaotická práce s pojmy.

„Nepravda má z vyššího hlediska ještě jednu horší stránku než tu obvyklou. Je základem klamného světa, základem nerozpojitelného řetězu bloudění a zmatení.“

(Novalis)

Na youtube se v posledních letech množí videa lidí, kteří zjevně trpí problémy tohoto typu. V létě 2024 média zaplnily zprávy o veřejném vystoupení paní *Soni Pekové* – spolu s youtuberkou *Ivet Šilhovou*. Obě ženy tvrdí, že komunikují s „vyšším já“, s „vyššími bytostmi“ nebo se „*Stvořitelem*“. Obě předpovídaly, že Země převibruje do „páté dimenze“. Podle jejich vlastních slov i podle všech indicií skutečně slyší hlasy, které je stále úkolují (videa viz *Literatura*). Takových lidí ale dramaticky přibývá, na podzim 2025 vystoupila s podobným tvrzením i zpěvačka *Madonna*, ta tvrdí, že je nádoba světla, že se setkala se smrtí – a že plní úkoly svému „*Stvořiteli*“ (viz *Literatura*).

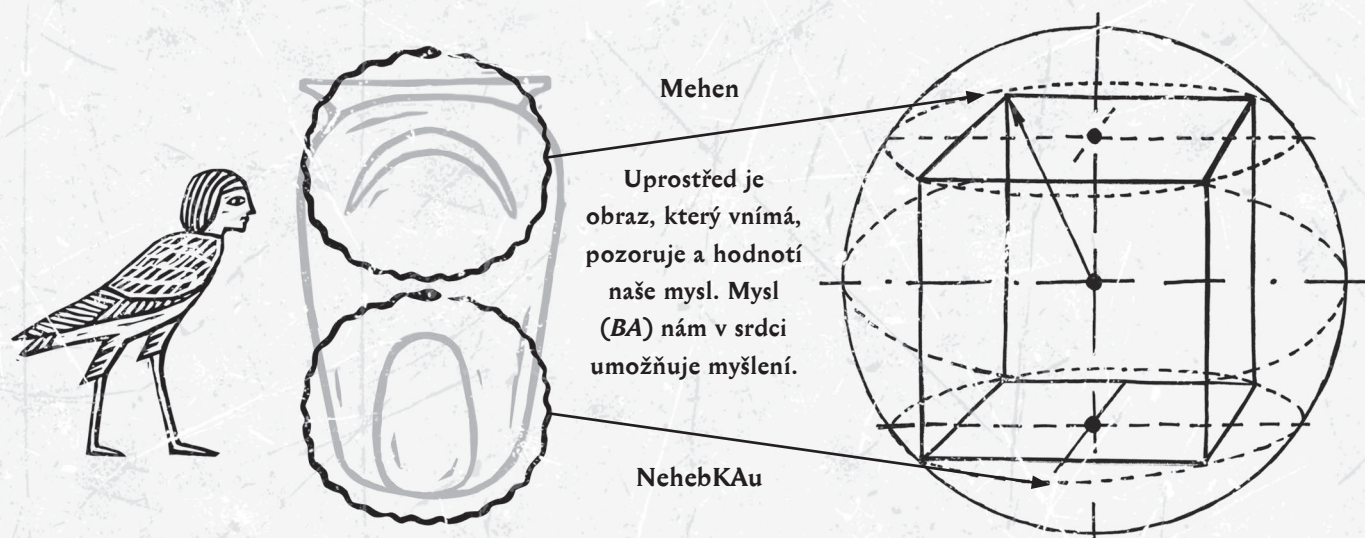
Krychle vepsaná do koule symbolizuje princip fungování našeho náhledu světa. Dolní kružnice je naše individuální vůle (*NehebKAu*), horní kružnice znamená náš intelekt (*Mehen*). Představivost probíhá uvnitř v podobě měnících se obrazů. Okolo volně poletuje naše mysl, která obraz nahlíží. Mysl krouží okolo, aby si obraz mohla prohlédnout z různých perspektiv a mohla tak prozkoumat potřebné souvztahy. Následně interpretuje obraz z různých hledisek. Takovému nahlížení říkal Jung „*circumambulatio*“, toto označení převzal z alchymie, která se představivostí a zřením zabývala.

„Intelekt se skutečně podobá zrcadlíci hladině vody, voda sama je však vlní, jejíž otřes proto ihned ruší čistotu onoho zrcadla a zřetelnost jeho obrazů.“

(Arthur Schopenhauer)

C. G. Jung rozlišoval mezi aktivním a pasivním myšlením. Aktivní myšlení je aktem vůle, pasivní myšlení je pouhou nahodilostí. Aktivní myšlení nastupuje, když chceme pochopit či zodpovědět nějakou otázku. Pasivní myšlení zapojujeme, když se v myšlenkách necháváme vést jiným myšlenkovým proudem.

Cítění je důležitou součástí myšlení. Cítění, které není kontaminované vášní, emocemi a afektem, dokáže nahlížet věci jasněji. Pocity se od emocí a afektů liší tím, že probíhají ve vědomí, nikoli v těle, kde probíhají emoce a afekty (viz str. 127–129).

Nehebkau

Nehebkau vyjadřuje stav naší individuální vůle. *Nehebkau* poskytuje obraz prostřednictvím citění, ale také díky kontaktu s archetypy a kolektivním nevědomím. Jung píše, že citění je hodnotící funkce, která nás informuje o tom, zda je (nám) něco příjemné či nepříjemné. Právě tato funkce stojí v základech našeho rozhodování. Citění je subjektivní proces, proto každý vnímáme trochu jiným způsobem, nezávisle na vnějších podnětech.

Mehen

Mehen umožňuje mysli (BA) poznání díky rozumu a intelektu. *Mehen* disponuje informacemi, které se o světě dozvídáme – a informuje mysl o tom, zda je něco správné, nebo nesprávné – v kontextu toho, co o dané věci víme. *Mehen* nám propůjčuje možnost uvědomování – a díky němu máme i svědomí. Bez něj bychom neměli schopnost sebereflexe. Naše citění, myšlení i jednání může naše mysl zkoumat ve vědomí právě díky *Mehenovi*.